

SL(6)382 - Rheolau Etholiadau Lleol (Prif Ardaloedd) (Pleidlais Sengl Drosglwyddadwy) (Cymru) 2023

Cefndir a diben

Ar 6 Mai 2022, daeth darpariaethau Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 (**Deddf 2021**) sy'n ymwneud â'r system pleidlais sengl drosglwyddadwy ar gyfer ethol cynghorwyr i brif gyngor (h.y. cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol) i rym Mae'r darpariaethau hyn yn caniatáu i brif gynghorau benderfynu cynnal etholiadau gan ddefnyddio'r system pleidlais sengl drosglwyddadwy yn hytrach na'r system mwyafrif syml.

Mewnosodwyd adran 36A o Ddeddf Cynrychiolaeth y Bobl 1983, sy'n galluogi Gweinidogion Cymru i wneud rheolau ar gyfer cynnal etholiadau llywodraeth leol yng Nghymru, gan adran 13 o Ddeddf 2021. Arferwyd y pŵer hwnnw i wneud Rheolau Etholiadau Lleol (Prif Ardaloedd) (Cymru) 2021 (**Rheolau 2021**). Mae Rheolau 2021 yn nodi sut y mae'n rhaid cynnal etholiadau i brif gynghorau pan ddefnyddir y system mwyafrif syml. Nid ydynt yn gwneud darpariaeth ar gyfer cynnal etholiadau pan ddefnyddir y system pleidlais sengl drosglwyddadwy.

Mae Rheolau Etholiadau Lleol (Prif Ardaloedd) (Pleidlais Sengl Drosglwyddadwy) (Cymru) 2023 yn diwygio Rheolau 2021 er mwyn iddynt ddarparu ar gyfer cynnal etholiadau pan ddefnyddir y system pleidlais sengl drosglwyddadwy. Bydd Rheolau 2021 yn parhau i wneud darpariaeth ynghylch y system mwyafrif syml ar gyfer cynnal etholiadau mewn prif ardaloedd nad ydynt wedi penderfynu defnyddio'r system pleidlais sengl drosglwyddadwy.

System pleidleisio blaenoriaethol yw'r system pleidlais sengl drosglwyddadwy, sy'n golygu y gofynnir i bleidleiswyr roi'r ymgeiswyr sydd ar gael yn nhrefn eu blaenoriaeth, gan ddefnyddio rhifau. Caiff pleidleiswyr ddewis roi'r holl ymgeiswyr sydd ar gael mewn trefn neu ddim ond cynifer ag y dymunant. Ystyrir bod y system pleidlais sengl drosglwyddadwy yn system cynrychiolaeth gyfrannol. Mae fel arfer yn arwain at ganlyniadau sydd ar y cyfan yn adlewyrchu cyfrannau'r pleidleisiau a fwriwyd ar gyfer y gwahanol bleidiau gwleidyddol, grwpiau ac ymgeiswyr annibynnol mewn ardal etholaethol unigol ac yn yr etholiad cyfan.

Diffinnir y system pleidlais sengl drosglwyddadwy yn ffurfiol yn [adran 6\(2\) o Ddeddf 2021](#).

Mae'r ffurf ragnodedig a ganlyn ar gyfer blaen y papur pleidleisio ar gyfer y system pleidlais sengl drosglwyddadwy wedi'i nodi yn y Rheolau ar gyfer y system:

**Etholiad cynghorwyr i [rhowch enw'r cyngor sir
neu'r cyngor bwrdeistref sirol] – [rhowch enw'r
ward]**

Gallwch ddewis cynifer neu gyn lleied ag y dymunwch.
Rhowch y rhif **1** yn y blwch pleidleisio gyferbyn â'ch
dewis cyntaf.
Rhowch y rhif **2** yn y blwch pleidleisio gyferbyn â'ch
ail ddewis.
Rhowch y rhif **3** yn y blwch pleidleisio gyferbyn â'ch
trydydd dewis. **Ac yn y blaen.**

JAMES, Lisa
6, Y Stryd, Y Dre CY36 4EZ
**Plaid Hybu Moeseg mewn
Llywodraeth Leol**

Arwyddl
un

KAY, Michael
12, Y Stryd Fawr, CP1 5LL
**Plaid Gwella'r Gyfraith
Etholiadol**

Arwyddl
un

THOMAS, Gareth
Gwlad yr Iâ
**Plaid Gwella'r Gyfraith
Etholiadol**

Arwyddl
un

**THOMAS RICHARDS,
Angharad**
Sir Hafod
Plaid Cyfraith Dda

Arwyddl
un

WILLIAMS, Sian
92, Yr Avenue, CP12 3LO
Annibynnol

WYATT, Cath
Sir Gernyw
Plaid Effeithlonrwydd

Arwyddl
un

XERRI, Mathew
24 Pen-y-Lan, CP2 6NQ
Plaid Cyfraith Dda

Arwyddl
un

Senedd Cymru

Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad

—
Welsh Parliament

Legislation, Justice and Constitution Committee

Y weithdrefn

Cadarnhaol drafft

Mae Gweinidogion Cymru wedi gosod drafft o'r Rheolau Pleidlais Sengl Drosoglwyddadwy gerbron y Senedd. Ni all Gweinidogion Cymru wneud y Rheolau Pleidlais Sengl Drosoglwyddadwy oni bai bod y Senedd yn cymeradwyo'r Rheolau drafft.

Materion technegol: craffu

Nodwyd y 6 phwynt a ganlyn i gyflwyno adroddiad arnynt o dan Reol Sefydlog 21.2 mewn cysylltiad â'r offeryn hwn.

1. Rheol Sefydlog 21.2(vi) – ei bod yn ymddangos bod gwaith drafftio'r offeryn neu'r drafft yn ddiffygiol neu ei fod yn methu â bodloni gofynion statudol

Nodwn y mân wallau drafftio a ganlyn.

- Yn rheol 2(a), mae'r disgrifiad o'r diwygiad, "yn y geiriau mewn cromfachau", yn methu â nodi'r lleoliad ac nid yw'n ddefnyddiol oherwydd bod pob un o'r diffiniadau a restrir yn rheol 3(3) yn cynnwys geiriau mewn cromfachau wedyn. Byddai wedi bod yn ddigon nodi "yn lle "adran 202(1)" rhodder "adrannau 202(1) a 203(1)"" gan mai dim ond un cyfeiriad sydd at adran 202(1) yn rheol 3(3).
- Yn hytrach na chyfeirio at "paragraff" dylid cyfeirio at "is-baragraff".
 - Yn rheolau 3(5)(c) a 7(5)(c), disgrifir lleoliadau'r diwygiadau yn anghywir fel "o flaen paragraff (a)". Fodd bynnag, dylid disgrifio'r ddau fel "is-baragraff (a)" gan eu bod yn rhaniadau o fewn paragraffau a geir yn rheol 31 o Atodlenni 1 a 2 yn y drefn honno i Reolau 2021.
 - Yn rheolau 4(2) ac 8(2), yn rheolau newydd 60J, 60K, 60O, 60P, 64N, 64O, 64S a 64T, mae cyfeiriadau mynych at "baragraff (a) ("papurau trosglwyddadwy)" ac at "baragraff (b) ("papurau anhrosglwyddadwy)". Fodd bynnag, mae'r disgrifiadau o'r cyfeiriadau hyn yn anghywir a dylid eu disgrifio i gyd fel "is-baragraff (a) ("papurau trosglwyddadwy)" ac "is-baragraff (b) ("papurau anhrosglwyddadwy)".
- Yn rheol 8(1), yn y testun Saesneg, mae geiriau ar goll yn y disgrifiad o leoliad y diwygiad i bennawd Rhan 4 o "Schedule 2 2021 Rules". Dylai nodi "Schedule 2 to the 2021 Rules".

2. Rheol Sefydlog 21.2(v) – bod angen eglurhad pellach ynglŷn â'i ffurf neu ei ystyr am unrhyw reswm penodol

Mae rheol newydd 60F yn nodi rhestr o dermau diffiniedig sy'n berthnasol i Bennod 2. Pan fydd rheol ym Mhennod 2 yn defnyddio un o'r termau hynny, yn aml caiff darllenwyr eu hatgoffa bod y term wedi'i ddiffinio yn rheol 60F. Er enghraifft:

- Mae rheol 60F yn diffinio “cwota”.
- Mae rheol 60I(2) yn defnyddio'r term “cwota”.
- Mae rheol 60I(5) yn atgoffa darllenwyr bod ystyr “cwota” i'w weld yn rheol 60F.

Nodwn fod rheol 60F hefyd yn diffinio “cam o'r cyfrif”. Fodd bynnag, pan ddefnyddir “cam o'r cyfrif” yn rheolau 60I, 60K a 60Q er enghraifft, nid oes unrhyw nodyn atgoffa bod ystyr “cam o'r cyfrif” i'w weld yn rheol 60F. Gweler hefyd y defnydd o'r term “ymgeisydd sy'n parhau” yn rheol 60N.

Mae'r un mater yn codi o ran y diffiniadau a nodir yn rheol 64J.

Nodwn hefyd fod rheol 3 o Reolau 2021 yn cynnwys diffiniadau sy'n gymwys i Reolau 2021 yn eu cyfanrwydd; er enghraifft, mae rheol 3 yn diffinio “Deddf 1983” i olygu Deddf Cynrychiolaeth y Bobl 1983. Fodd bynnag, lle y mae Rheolau 2021 yn defnyddio'r term “Deddf 1983” nid oes unrhyw nodyn atgoffa bod y diffiniad i'w weld yn rheol 3.

Byddem yn ddiolchgar pe gallai Llywodraeth Cymru egluro ei dull ar gyfer nodi diffiniadau a phryd y mae angen atgoffa darllenwyr o ble y gellir dod o hyd i ddiffiniadau.

3. Rheol Sefydlog 21.2(v) – bod angen eglurhad pellach ynglŷn â'i ffurf neu ei ystyr am unrhyw reswm penodol

Mewn rhai manau, mae'r Rheolau Pleidlais Sengl Drosglwyddadwy yn cyfeirio at drosglwyddo papurau yn gyffredinol yn unol â rheol benodol. Fodd bynnag, mewn manau eraill, mae'r Rheolau'n cyfeirio at drosglwyddo papurau yn unol â pharagraffau penodol o reol benodol.

Er enghraifft:

- Mae rheol 60P(3) yn cyfeirio at drosglwyddo papurau “yn unol â'r rheol hon”.
- Mae rheol 64T(3) yn cyfeirio at drosglwyddo papurau “yn unol â pharagraffau (4) a (5) o'r rheol hon”.

Nid yw'n glir a yw'r gwahaniaeth hwn yn fwriadol a pha effaith a gaiff ar drosglwyddo papurau.

Gweler hefyd reolau 60J, 60K, 64N, 64O a 64S.

4. Rheol Sefydlog 21.2(v) – bod angen eglurhad pellach ynglŷn â'i ffurf neu ei ystyr am unrhyw reswm penodol

Mae rheol newydd 60P(5) yn cyfeirio at werth trosglwyddo pleidlais fel “y gwerth a oedd i'r bleidlais **ar y papur pleidleisio** pan gafwyd hi gan yr ymgeisydd a eithriwyd” (pwyslais wedi'i ychwanegu). Fodd bynnag, mae rheol gyfatebol 64T(5) yn cyfeirio at werth trosglwyddo pleidlais fel “y gwerth a oedd i'r bleidlais pan gafwyd hi gan yr ymgeisydd a eithriwyd”.

Nid yw'n glir a yw'r gwahaniaeth hwn yn fwriadol a pha effaith a gaiff ar werth trosglwyddo pleidlais.

5. Rheol Sefydlog 21.2(v) – bod angen eglurhad pellach ynglŷn â'i ffurf neu ei ystyr am unrhyw reswm penodol

Mae rheolau newydd 60T a 64X yn nodi'r weithdrefn ar gyfer ailgyfrif pleidleisiau. Mae'r rheolau hyn i raddau helaeth yn adlewyrchu rheolau presennol 57 o Atodlen 1 a 61 o Atodlen 2. Fodd bynnag, mae'r rheolau presennol hynny'n cynnwys darpariaeth ychwanegol sy'n cadarnhau bod y rheolau sy'n gymwys i ailgyfrif hefyd yn gymwys i unrhyw ailgyfrif pellach. Nodwn nad yw rheolau newydd 60T a 64X yn cynnwys y ddarpariaeth ychwanegol honno.

6. Rheol Sefydlog 21.2(vii) – ei bod yn ymddangos bod anghysondebau rhwng ystyr testun Cymraeg a thestun Saesneg yr offeryn neu'r drafft

- Yn rheol 3(3)(b), yn rheol newydd 22(3A)(a), mae gwahaniaeth rhwng y testun Cymraeg a Saesneg. Mae'r testun Saesneg yn cyfeirio at "Appendix **2A**" ond mae'r testun Cymraeg yn cyfeirio at "Atodiad **2**".
- Yn rheol 8(2), yn rheol newydd 64G(3)(a), mae gwahaniaeth rhwng y testun Cymraeg a Saesneg. Mae'r testun Saesneg yn cyfeirio at "the **registration** officer" ond mae wedi'i gyfieithu yn y testun Cymraeg fel "y swyddog **canlyniadau**".
- Yn rheol 8(2), yn rheol newydd 64R(1), mae gwahaniaeth rhwng y testun Cymraeg a Saesneg. Mae'r testun Saesneg yn cyfeirio at "rule 64N **or 64O**" ond dim ond at "rheol 64N" y mae'r testun Cymraeg yn cyfeirio.
- Yn Atodlen 3, yn yr Atodiad newydd 5A, yn y "Cerdyn Pleidleisio Swyddogol Dirprwy" newydd ar dudalen 50 (testun Saesneg)/tudalen 64 (testun Cymraeg), mae gwahaniaeth rhwng y testun Cymraeg a Saesneg. Ym mrawddeg olaf y golofn dde, mae'r testun Saesneg yn cyfeirio at "A poll card sent or delivered to **the proxy of an elector...**" ond mae hyn wedi'i gyfieithu fel "cerdyn pleidleisio a anfonir neu a ddanfonir **at etholwr...**" yn y testun Cymraeg.

Mae'r un gwall hefyd yn codi yn Atodlen 7, yn yr Atodiad newydd 5A ar gyfer Atodlen 2 i Reolau 2021, yn y "Cerdyn Pleidleisio Swyddogol Dirprwy" newydd ar dudalen 77 (testun Saesneg)/ tudalen 83 (testun Cymraeg).

- Yn Atodlen 6, yn yr Atodiad newydd 4A, yn y "Cyfarwyddiadau ar farcio'r papurau pleidleisio a llenwi'r datganiad pleidleisio post", ym mhwynt 2 ar dudalen 69 (testun Saesneg)/ tudalen 74 (testun Cymraeg), mae gwahaniaeth rhwng y testun Cymraeg a Saesneg. Yn y testun Cymraeg, mae paragraff ychwanegol nad yw'n bresennol yn y testun Saesneg yn union ar ôl y geiriau sy'n cyfateb i "Rhowch y rhif 3 yn y blwch pleidleisio gyferbyn â'ch trydydd dewis. Ac yn y blaen". Mae'r paragraff ychwanegol yn y testun Cymraeg yn rhoi cyfarwyddiadau i'r darlennydd ynghylch rhoi'r rhifau yn y blychau ar ochr dde'r papur pleidleisio wrth ymyl enw'r ymgeisydd.

- Yn Atodlen 6, yn yr Atodiad newydd 4A, yn y “Cyfarwyddiadau ar farcio’r papurau pleidleisio a llenwi’r datganiad pleidleisio post”, ym mhwynt 2 ar dudalen 69 (testun Saesneg)/ tudalen 74 (testun Cymraeg), mae gwahaniaeth rhwng y testun Cymraeg a Saesneg. Yn y testun Saesneg, yn y paragraff sy’n dechrau â’r geiriau “Where the ballot paper has been sent to a person voting as proxy,....” mae cyfeiriad at “a suitable form of words **for marking** the ballot paper”. Ond mae hyn wedi’i gyfieithu i olygu “ffurf addas ar eiriau **ar gyfer y cyfarwyddiadau ynglŷn â marcio’r** papur pleidleisio” yn y testun Cymraeg. Ymddengys fod y testun Cymraeg yn gywir y tro hwn gan fod y geiriau “ar gyfer y cyfarwyddiadau” wedi’u cynnwys yn gynharach yn yr un ymadrodd ym mhwynt 2 o’r cyfarwyddiadau hyn ac mewn darpariaeth debyg yn ddiweddarach yn Atodlen 8, ym mhwynt 3 o’r Atodiad newydd 6A.
- Yn Atodlen 7, yn yr Atodiad newydd 5A, yn y “Cerdyn Pleidleisio Swyddogol Dirprwy” newydd, ar “Cefn y cerdyn” ar dudalen 78 (testun Saesneg)/ tudalen 83 (testun Cymraeg), mae gwahaniaeth rhwng y testun Cymraeg a Saesneg. Yn y testun Saesneg, mae’r gair ‘write’ yn ymddangos ar ddiwedd y frawddeg “Do not mark the ballot paper in any other way **write**”. O ganlyniad, nid yw’r testun Saesneg yn gwneud synnwyr ac mae’r cyfieithiad wedi hepgor y gair yn y testun Cymraeg. Ymddengys fod y testun Cymraeg yn gywir gan fod yr un frawddeg wedi’i defnyddio heb y gair “write” mewn tua 9 man arall yn yr Atodlenni.

Rhinweddau: craffu

Nodwyd y pwynt a ganlyn i gyflwyno adroddiad arno o dan Reol Sefydlog 21.3 mewn cysylltiad â’r offeryn hwn.

7. Rheol Sefydlog 21.3(ii) – ei fod o bwysigrwydd gwleidyddol neu gyfreithiol neu ei fod yn codi materion polisi cyhoeddus sy’n debyg o fod o ddiddordeb i’r Senedd

Mae rheol newydd 32(12) yn nodi gwybodaeth y mae rhaid ei chynnwys yn y bythau pleidleisio mewn gorsafoedd pleidleisio pan ddefnyddir y system pleidlais sengl drosglwyddadwy. Rhaid cynnwys y wybodaeth a ganlyn:

- (a) cyfarwyddyd i’r pleidleisiwr i roi’r rhif 1 yn y blwch pleidleisio gyferbyn â’i ddewis cyntaf;
- (b) esboniad i’r pleidleisiwr y caiff wneud cynifer neu gyn lleied o ddewisiadau ychwanegol ag y dymuna, ynghyd â chyfarwyddyd ynghylch sut i wneud hyn drwy roi’r rhif 2 gyferbyn â’i ail ddewis, y rhif 3 gyferbyn â’i drydydd dewis ac yn y blaen.

O ystyried y bydd y system pleidlais sengl drosglwyddadwy yn newydd i lawer o bleidleiswyr, a wnaeth Llywodraeth Cymru ystyried cynnwys rhagor o wybodaeth mewn bythau pleidleisio, gan gynnwys, er enghraifft, esboniad o ganlyniadau gwneud dewisiadau ychwanegol (h.y. y gall pleidleisiau gael eu trosglwyddo lle y caiff ymgeisydd ei ethol ac mae ganddo bleidleisiau dros ben)?

Ymateb Llywodraeth Cymru

Senedd Cymru
Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a’r Cyfansoddiad
 —
 Welsh Parliament
Legislation, Justice and Constitution Committee

Mae angen ymateb gan Lywodraeth Cymru ar gyfer pwyntiau 2 i 7.

Cynghorwyr Cyfreithiol

Y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad

27 Medi 2023

Senedd Cymru

Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad

—

Welsh Parliament

Legislation, Justice and Constitution Committee